

ФОРМУВАННЯ ГУМАНІТАРНО-КОМУНІКАТИВНОЇ КУЛЬТУРИ ЯК НЕВІДЕМНОЇ СКЛАДОВОЇ ПРОФЕСІЙНОГО І МОРАЛЬНОГО СТАНОВЛЕННЯ ФАХІВЦІВ НАФТОГАЗОВОГО ПРОФІЛЮ

Реформування, гуманітаризація освіти, зокрема технічної, вимагають визнання пріоритетності формування та вдосконалення загальнокультурної, особистісної складових. У навчально-виховному процесі особистісний розвиток студента вищої технічної школи часто підмінюється навчанням. Ознайомлення з новими інформаційними технологіями дійсно залучає і поглинає людину цілком, але забувається про іншу, не менш важливу сторону – особистісну (Ю.Б. Максименко, Л.В. Хомик). Свідченням цього є те, що частина студентів-випускників – невизнані, незважаючи на присутність серед них технічно обдарованих людей, які не застосовують свої знання, уміння і навички на практиці через низьку самооцінку, невпевненість, невміння донести свої ідеї та переконувати в них, публічно їх обґрунтувати і, як наслідок цього, залишаються нереалізованими. В іншому випадку – це самоствердження в професійному плані і неможливість знайти себе в особистому житті, спілкуванні з оточуючими, налагодженні різноманітних контактів у професійному середовищі через «закритість» власного «Я», низьку самооцінку, невпевненість, недостатній рівень комунікативних, інтерактивних та перцептивних вмінь.

Серед професійних здібностей, якими має оволодіти студент протягом навчання у вищій школі, чи не найбільш важлива, на погляд С. Смирнова, «здібність вчитися, що кардинальним чином впливає на його професійне становлення, тому що визначає його можливості у післявузівській безперервній освіті» [3, с. 142]. Навчитися вчитися на сьогодні важливіше, ніж засвоїти конкретний набір знань, які швидко стають застарілими. Особливо активно в період навчання у вищій школі йде розвиток спеціальних здібностей. Студент вперше стикається з багатьма видами діяльності, що є компонентами його майбутньої професії. Тому на старших курсах необхідно приділяти особливу увагу діалоговим формам спілкування зі студентами, зокрема, у процесі виконання ними курсових та дипломних проєктів, проходження практик.

У вищій школі потрібно розвивати самостійні, активні і творчі форми навчальної роботи. Сюди слід віднести і творчу участь у семінарах, безпосередня участь в роботі лабораторій, участь у конкурсах студентських робіт тощо. Леонтьєв О.М. так характеризував розвиток особистості в студентські роки з боку відношення до професії: «юний студент приходить у вуз, вважаючи, що обрана ним майбутня справа є бажана для нього; якщо після закінчення вузу в нього буде відчуття, що і він потрібен цій справі, що

вона стала для нього своєю, то це і буде свідчити про його психологічну особистісну зрілість як спеціаліста» [2, с. 241].

Тільки тоді, коли молоді вдасться розвинути потребу слідувати високим людським принципам, тоді і вирішиться головна задача гуманітарної освіти – її проникнення в «саму матерію технічних і природничих наук», яка буде орієнтиром у світі взаємовідносин людей та їх почуттів. Однак її досягнення потребує професійної компетенції і клопіткої праці педагогів. У світлі оновлення технічних вузів на основі орієнтації на внутрішній особистісний ріст майбутнього інженера, великий інтерес являє гуманістичний тип науково-педагогічної свідомості, який реалізує у сфері дидактики ідеали розвитку творчого потенціалу людини протягом навчання (Є.Л. Горбатюк).

Відповідно проблеми особистості студентів технічного вузу доволі багатогранні. Сюди слід віднести цілий ряд питань, пов'язаних з адаптацією молодої людини до умов вищого навчального закладу на основі вільного самовідчуття і свідомого самообмеження. Важливо, щоб студент зумів перебудувати ієрархію системи цінностей, розвивати інтелект, усвідомлювати себе суб'єктом життєдіяльності, гармонізувати власні потреби. Уваги потребує і проблема становлення позитивного відношення до світу і прийняття оточуючих, формування впевненості в собі і власне самосприйняття, розвитку рефлексії і коригування світогляду, зміцнення комунікативного компоненту, моральності, переконань, ідеалів, освоєння майбутньої професії, формування себе як майбутнього фахівця.

Саме тому багатогранність інженерної діяльності вимагає розгляду її етичного аспекту. Сучасні інженери, які є представниками науково-технічної інтелігенції спрямовані на вузьку спеціалізацію. Це, на жаль, не передбачає формування професійно-моральної культури, яка ґрунтується на шанобливому ставленні людини до людини, на розумінні цінності людського життя, на потребі збереження людини, на відповідальності при створенні, застосуванні і удосконаленні техніки.

Технічне мислення відіграє велику роль у підкоренні Всесвіту. Однак, спокусившись лише матеріальною стороною людського буття, воно побудувало майже непереборну перепону для духу людини. Прогрес, який сприймається як науково-технічний, повністю ігнорує потреби людської душі, духовні, моральні виміри будь-якої професії. Як зазначає Буяльська Т. Б., «вища освіта перейнялася сьогодні такими проблемами, які вкрай загострили і зіткнули між собою полярно існуючі тенденції: послідовний прагматизм (де все вимірюється і перевіряється вигодою, розрахунком, користю) та ірраціоналізм з його прагненням подолати матерію духом» [1, с. 24]. Активне впровадження сучасних технологій веде до руйнації природи, культури, людини. Відповідно світ постає таким, яким його робить людина. А вона буде його згідно зі своїми уявленнями, вподобаннями, потребами. Тому докільля, стан і рівень сучасного життя віддзеркалюють ступінь нашої досконалості, нашої людяності.

Необхідність подолання «технократичного цинізму» диктує посилення гуманітарної підготовки фахівця науково-технічного спрямування. Це вимагає осмислення і розуміння процесу формування моральної відповідальності спеціалістів, вдосконалення ставлення людини до людини, а

також людини до природи. Тому, гуманізація технічної освіти повинна супроводжуватись увагою до екологічного аспекту; світоглядною переорієнтацією людини з позиції споживача завойовника, технократа-прагматика на позицію високодуховної особистості, мудрого зодчого, який скеровує свої знання і досвід на служіння гармонійній еволюції всього живого. Людина є найдосконалішою істотою саме завдяки своїй здатності прислухатися до голосу морального закону. Коли інженер буде більш схильним до соціогуманітарного знання, тоді він навчиться органічно вписувати технологічні процеси в природне довкілля, робити власні проекти екологічно вивіреними. Адже «саме гуманітарні знання допомагають розібратись у навколишній дійсності, у самому собі та інших людях, бо поняття гуманізму є відображенням людяності у поведінці особистості, ствердженням поваги до її цінностей» [4, с. 24].

Новий політичний, економічний і соціально-культурний устрій суспільства вимагає формування особистості нового соціокультурного типу: гуманної, яка усвідомлює високу цінність людського життя; духовної, яка володіє процесом самопізнання, пошуку сенсу життя, розуміє самоцінність свого внутрішнього світу; творчої, яка прагне до перетворюючої діяльності і активного життя і творчості; прагматичної, яка володіє новітніми технологіями й уміннями і навичками, необхідними для реалізації професійних знань у новій економічній і соціокультурній ситуації. Тільки соціально зріла, духовно розвинута особистість характеризується глибиною професійних знань, культурним світоглядом і багатством почуттів. Питання про духовність – це питання про ті цінності, на які орієнтується людина, питання про його внутрішню волю, здатність зробити моральний вибір, приймати рішення зі знаннями справи. Сьогодні суспільство має гостру потребу у інтелектуальній, високоморальній, гармонійно-розвинутій особистості.

Очевидно, що за умови гуманізації і трансформації суспільства усвідомлюється загроза, яка криється у бездуховності людей і змушує повернути систему освіти до загальнолюдських цінностей. Тому головною метою навчально-виховного процесу повинна бути підготовка майбутнього фахівця не тільки теоретично і практично підготовленим, а й духовно збагаченим. В наш час вуз є великою школою життя, де можна отримати знання, професію, проявити комунікабельність та самостійність, що в подальшому і буде визначати особистісну позитивну позицію майбутнього фахівця студента.

Якісне оволодіння професійними знаннями – необхідна, але не достатня умова успішної життєдіяльності людини. Ще у навчальному закладі студент повинен набути досвід соціальної взаємодії. Він має оволодіти професійною майстерністю і творчою інтуїцією з урахуванням інтенсивно змінної картини природно-соціального світу. мати власне світобачення і громадську позицію, виявляти високу компетентність у професійній діяльності. Вирішення проблем соціально-педагогічного, психологічного, виховного, організаційного характеру професійного становлення майбутнього фахівця повинно йти шляхом соціалізації, професіоналізації і самореалізації студентства у стінах навчального закладу. Саме вирішення цих головних

завдань у їхньому взаємозв'язку повинно забезпечити вільне входження майбутніх фахівців у простір професійної діяльності.

Тому становлення особистості студента як майбутнього фахівця повинно супроводжуватися розвитком професійної спрямованості й самостійності, загальним соціальним і моральним «дозріванням» студента.

Література:

1. Буяльська Т. Б. Гуманітарна підготовка магістрів в дзеркалі Вищої школи / Т. Б. Буяльська // Вісник ВПІ. – 1995. – №2. – С. 21-29.

2. Леонтьев А. Н. Психологические вопросы формирования личности студента / А. Н. Леонтьев // Психология в вузе. – 2003. – №1-2. – С. 232-241.

3. Смирнов С. Д. Педагогика и психология высшего образования: от деятельности к личности / С. Д. Смирнов. – М.: Академия, 2001. – 304 с.

4. Хоружа Л. Л. Етичний розвиток педагога: навч. посіб. / Л. Л. Хоружа. – К.: Академвидав, 2012. – 208 с.

УДК 378

Р. Б. Пуйда,

кандидат історичних наук,
доцент кафедри історії та політології

КУЛЬТУРА ЯК ДІЄВИЙ АСПЕКТ СПРЯМОВАНИЙ НА ЗБАГАЧЕННЯ І РОЗШИРЕННЯ ГУМАНІТАРНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ

Сучасна українська суспільна думка розглядає культуру як нагальну потребу і дієвий аспект самоусвідомлення і самоутвердження себе як народу, нації, що має глибокі історичні корені, і як такого, що зробив великий внесок у загальний розвиток історично-культурного процесу Європи.

Демократизація суспільства, його трансформація гостро поставили проблему вивчення та осягнення своєї історичної спадщини, в якій культурні набутки займають чільне місце. Сьогодні питання розвитку культури не тільки культурологічне, а й політичне, адже це один із вагомих чинників утвердження державності і, відповідно, визнання світовою спільнотою молодой держави — України, яка починає свій шлях.

Історія культури України вивчає культурні надбання українців, як титульної нації, та інших народів, що проживали і проживають на території нинішньої України. Об'єктом дослідження є пам'ятки духовної та матеріальної культури, створені впродовж століть і зафіксовані в тих чи інших формах. Пам'ятки розглядаються по історичній вертикалі як цілісне явище, а також за регіональними ознаками. Враховуються взаємозв'язки з культурними досягненнями сусідніх народів, оскільки жодний етнос, нація не можуть розвиватися в ізоляції. поза загальним історичним процесом.